

1.3. Крок у професійне майбутнє: лекторій для учнів 9-11 класів

Хоменко В. М., Білоцерківський міжрайонний центр зайнятості населення

Кожна молода людина бачить своє майбутнє успішним, безхмарним, щасливим. Однією зі складових такого успіху безумовно є професійна кар'єра та професійна самореалізація.

Сучасна соціально-економічна ситуація характеризується більшою, ніж будь-коли, невизначеністю та швидкими змінами, що супроводжується загостренням соціальних проблем і труднощів. В умовах краху колишньої системи цінностей більшість молодих людей намагаються спрогнозувати своє професійне майбутнє. На допомогу до вас готові прийти спеціалісти служби зайнятості. Адже не секрет, що навіть в разі «вдалого» вибору професії, що користується попитом на ринку праці, може виникнути проблема подальшого працевлаштування.

Дослідження динаміки розвитку ринку праці доводять, що і сьогодні існує невідповідність попиту та пропозиції робочої сили на ринку праці, що є однією з головних передумов існування безробіття. Загальносвітова ситуація, а саме, рецесія світової економіки, безсумнівно, вплине і на Україну, стримуючи, в тому числі, зміни ринку праці.

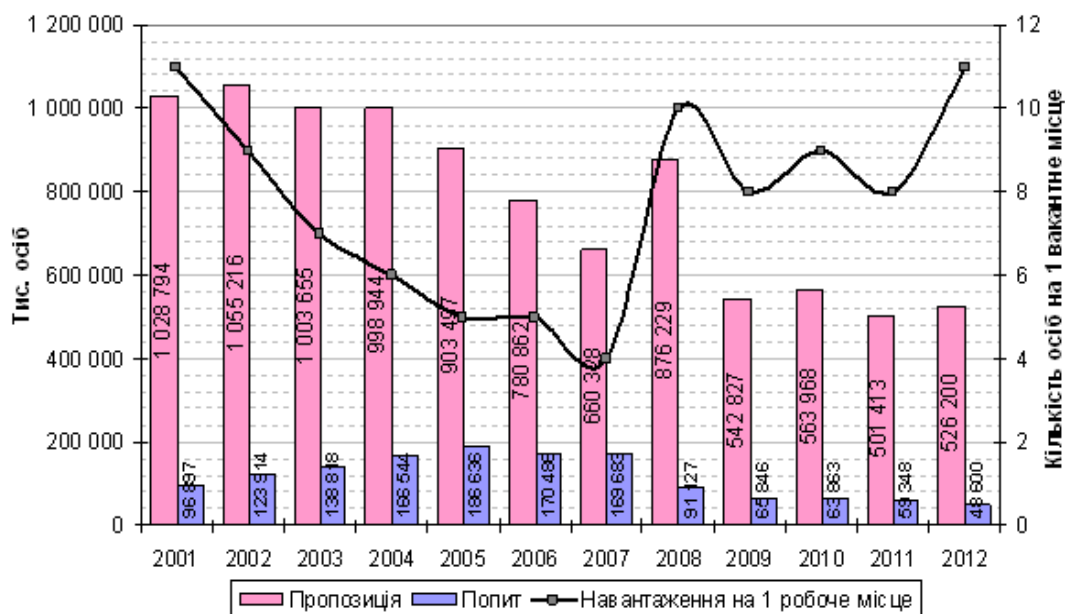

Рис. 1. Динаміка попиту та пропозиції робочої сили в Україні за 2001—2012 рр.

Кожна галузь економіки реагує на коливання ринку праці по-різному. І знов таки зменшення попиту спостерігається по всіх видах економічної діяльності, але всіх в різному ступеню. Експерти прогнозують, що як в 2013 році, так і в 2014 році хорошу динаміку демонструють аграрний сектор, ІТ-ринок і фармацевтика. Протягом кількох років ІТ-спеціалісти очолюють рейтинги найбільш затребуваних фахівців в Україні. Їх шукають усі: і звичайний бізнес для обслуговування своїх потреб, і розробники програмного забезпечення, і аутсорсери. Для менеджера з персоналу ІТ-пошук є досить складним і займає чимало часу. Про те, що проблема серйозна, свідчить хоч б той факт, що практично всі ІТ-компанії постійно шукають ІТ-персонал.

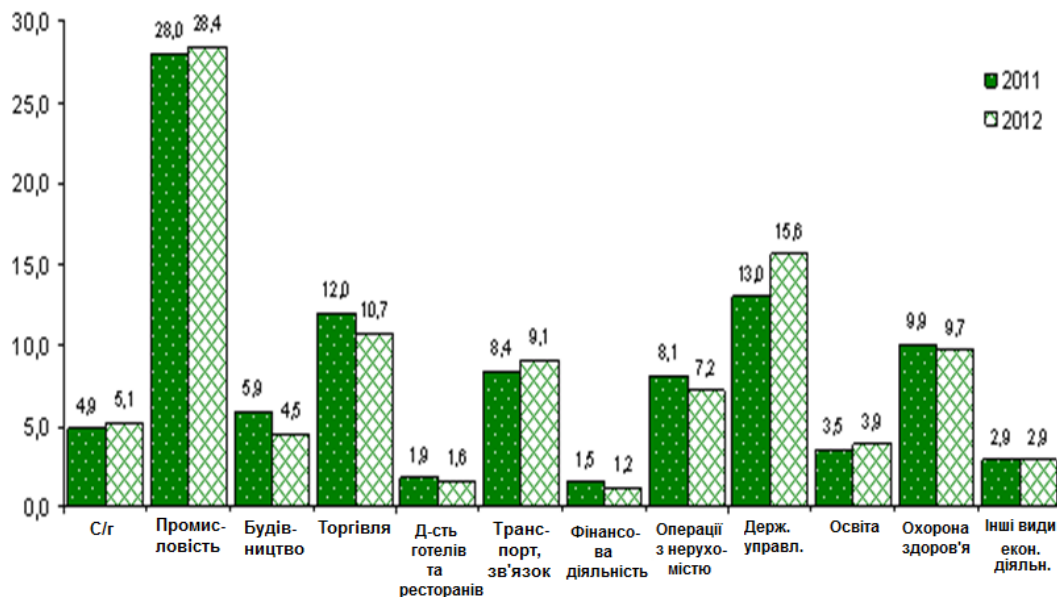

Рис. 2. Потреба підприємств у працівниках за видами економічної діяльності в Україні у 2011—2012 рр.

Останніми роками на українському ринку спостерігається гострий дефіцит робітників, який з кожним роком буде тільки зростати. Експерти прогнозують попередні дані потреби в робочій силі за видами економічної діяльності. Так, в прогнозному періоді найбільша потреба в робочій силі – більш ніж 43% очікується в сільському та лісному господарстві, риболовстві та рибоводстві. Майже 28% робочої сили буде сконцентровано в промисловості. Традиційно для ринку праці актуальною залишається потреба в водіях та робочих по обслуговуванню пересувної техніки та установок. Тому молодим людям потрібно починати кар'єру саме з робітничих професій. Потрібно звикнути до того, що бурхливого зростання ринку більше не передбачається.

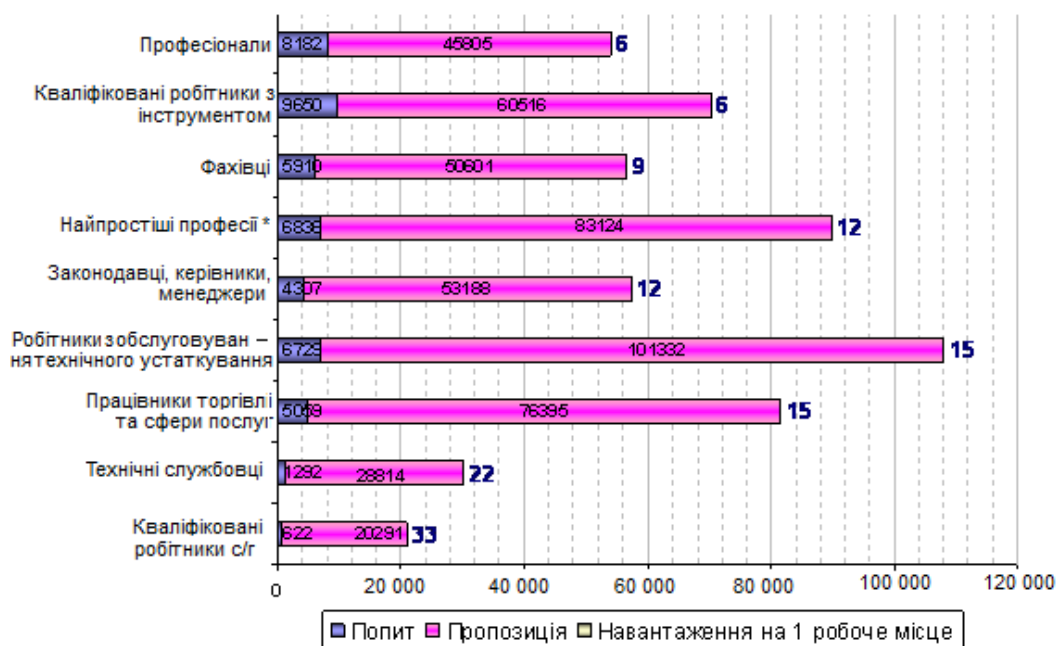
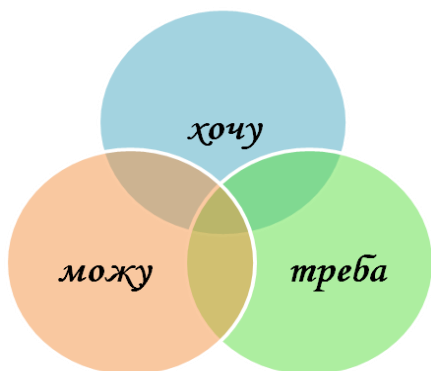

Рис. 3. Співвідношення попиту та пропозиції робочої сили за професійним складом в Україні у 2012 р.

Кожна людина хоча б раз в житті обирала собі професію. Щоб прийняти

правильне рішення, необхідно враховувати ряд факторів - власні побажання, психологічні особливості та можливості; не слід забувати й про потреби ринку праці. Існує формула вибору професії, яка в загальному вигляді показує, як прийняти оптимальне рішення.

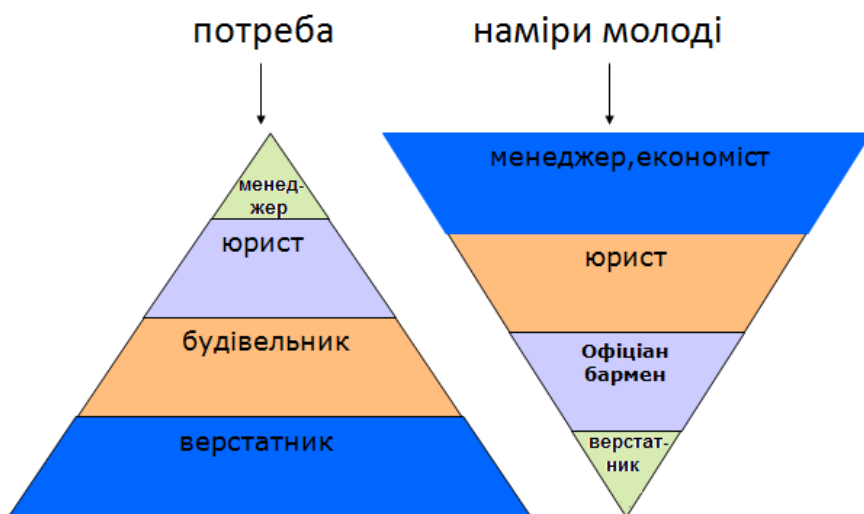
Складова "хочу" – характеризує уявлення людини щодо своєї майбутньої трудової діяльності, бажаних видів і характеру праці, професії, спеціальності. Тобто це інтереси, мотиви, плани, професійні наміри.

Складова "можу" – це можливості особистості, тобто стан здоров'я, наявний досвід (знання, вміння, навички), психофізіологічні якості, здібності до різних видів діяльності.

Складова "треба" – характеризує суспільні потреби в тих чи інших видах праці, професіях і спеціальностях. Як правило, ці потреби систематично змінюються і визначаються в конкретний момент рівнем розвитку економіки, структурою основного капіталу, технологіями. У кінцевому підсумку ця складова і визначає суспільну структуру зайнятості, є певним чином незалежною від "хочу" і "можу".

Отже, в ринкових умовах пріоритетною складовою є "треба", а формула професійного вибору особи набуває такого вигляду: "треба–можу–хочу".

Бути конкурентоспроможним сьогодні – означає мати професію, яка потребується на ринку праці. Тому варто зняти рожеві окуляри й реально подивитися на навколишній світ, прислухатися до порад фахівців і, нарешті, вибрати синицю в руках, а не журавля в небі.

За даними служби зайнятості Київського регіону відчувається найбільша потреба в першу чергу в:

- покрівельниках рулонних покрівель та покрівель із штучних матеріалів;
- мулярах;
- електриках дільниці;

- термістах;
- столярах;
- слюсарях-інструментальниках;
- стропальниках;
- менеджерах (управителях) із збуту;
- машиністах крану (кранівниках);
- свердлувальниках;
- операторах верстатів з програмним керуванням;
- електромонтерах з обслуговування електроустановок;
- швачках;
- касирах торговельного залу;
- шліфувальниках;
- слюсарях з механоскладальних робіт;
- водіях тролейбуса;
- електрогазозварниках;
- фрезерувальниках;
- слюсарях-ремонтниках;
- слюсарях-сантехніках;
- токарях.

Замисліться над тим, що чекає на вас після закінчення вузу. Приготуйтеся до труднощів. Обираючи модну професію, ви аж ніяк не забезпечите собі гарантоване працевлаштування.

Зверніться до батьків, шкільного психолога, вчителя, спеціаліста центру зайнятості, які допоможуть визначитись з професійним спрямуванням.

До речі, притому, що юристів і економістів у країні справді надлишок, висококласних фахівців у цих сферах не так багато і цінуються вони на вагу золота. Хто ж довірить захищати себе в суді адвокатові, котрий закони востаннє бачив на шпаргалках і забув про них відразу ж після сесії? Хто передасть фінансову документацію підприємства молодому бухгалтерові, котрий прогулював заняття та по декілька разів складав іспити?

Логічний ланцюжок «престижний диплом - гарна робота» продовжує гіпнотизувати голову, незважаючи на те, що реальна картина трохи інша. Нині документ про вищу освіту сам по собі не гарантує майже нічого, проте може бути гарним додатком до знань, таланту, працелюбності, вміння орієнтуватися в обраній сфері діяльності.

Нині дві третини вакансій, які не укомплектовуються протягом місяця, це робочі професії: токар, фрезерувальник, будівельник, електрозварювач тощо. На виробництві бракує інженерів-механіків, технологів, конструкторів. Країна гостро потребує вчителів, лікарів, медсестер, водіїв... І молоді люди, які могли б успішно працювати в цих галузях, найчастіше або не знають, наскільки затребувані дані професії, або лякаються умов праці.

Вибір професії – рівняння як мінімум з трьома невідомими. Вирішити його треба таким чином, щоб обрана професія відповідала вашим інтересам, схильностям та здібностям. Найбільш важливим є визначення своїх здібностей.

Під здібностями розуміються індивідуально-психологічні особливості, що відрізняють одну людину від іншої та які мають відношення до успішності

виконання якої-небудь діяльності або багатьох видів діяльності.

Здібності поділяються на загальні і спеціальні.

Загальні здібності людини (цілеспрямованість, зібраність, вдумливість, уважність) потрібні представникам усіх професій та спеціальностей. Визначити їх досить легко.

Спеціальні здібності – це ті, що відповідають конкретним професіям.

Організаторські здібності — це, по-перше, здібності організовувати учнівський колектив, об'єднувати його, надихати на вирішення важливих задач і, по-друге, здібності правильно організовувати свою власну роботу; Організація власної роботи передбачає вміння правильно планувати і самостійно контролювати її.

Математичні здібності - це здатність утворювати на математичному матеріалі узагальнені, згорнуті, гнучкі й обернені асоціації та їх системи, вміння аналізувати та узагальнювати.

Педагогічні здібності - сукупність психічних рис особистості, необхідних для успішного оволодіння педагогічною діяльністю, її ефективного здійснення. Педагогічні здібності насамперед передбачають спрямованість особи (світоглядну, політичну, моральну); ділові якості (спеціальні педагогічні уміння, навички, досвід); риси характеру (вміння спілкуватися з дітьми, підлітками, емоційна врівноваженість). Важливими складовими педагогічних здібностей є соціальна орієнтація — вміння розібратися у складних міжособистісних стосунках членів навчальної групи, визначити місце й роль кожного учня (студента) в діловій і соціально-психологічній структурах, особистий приклад педагога; вміння організувати, вести роботу одночасно з навчальною групою і кожним учнем; педагогічне чуття — здатність знаходити для кожного учня відповідну роль у спільній діяльності, знання індивідуальних якостей тих, хто навчається; психологічна культура — здатність тонко відчувати настрої, переживання окремих учнів тощо. Педагогічні здібності ґрунтуються на відповідних нахилах до педагогічної діяльності, вони формуються і вдосконалюються в ході педагогічної практики. Педагогічні здібності є передумовою для вибору особистістю педагогічної професії.

Мистецькі здібності — здібності до творчих професій, як правило закладені в людині від природи. Ви або можете добре малювати, співати, грати на музичних інструментах, або цього позбавлені. Крім того, до мистецьких здібностей відносяться: висока емоційність — можливість подумки поставити себе на місце іншого, відчути, що думають та чим живуть інші; розвинута творча уява; образне мислення - вміння узагальнити різні явища, події, почуття та втілення ідеї в оригінальний художній образ.

Літературно-лінгвістичні здібності — здібності до оволодіння мовами. В основі літературних здібностей лежать такі стрижневі утворення як: творча активність і естетична позиція, художня спостережливість, емоційна вразливість, здатність до співпереживання, наявність яскравих наочних образів пам'яті, художньо-образне (асоціативне) мислення, естетичні почуття і судження, творча уява, поетична проникливість, жвавість асоціацій, уявлень.

Характеристики: гарно розвинене мовлення, фантазія, мрійливість, багатий словниковий запас, інтерес до внутрішнього світу людини, здатність до

самопожертви; спостережливість, багатство асоціацій (тобто здатність встановлення аналогій та зв'язків між різними, навіть, на перший погляд далекими один від одного об'єктами); підвищене емоційне сприйняття; поглиблене й тонке відчуття мови, любов до поезії слова; схильність до спілкування, розкутість, товариськість; майстерна побудова власних розповідей, влучний підбір слів; уміння швидко виразно читати, точно сприймати й детально переказувати текст.

Технічні здібності – здібності до розуміння техніки; до оволодіння технікою, до виготовлення технічних виробів; до технічного винахідництва. Вони взаємопов'язані і проявляються незалежно один від одного:

1. Добре виконує завдання з ручної праці.
2. Цікавиться механізмами і машинами.
3. Захоплюється конструюванням машин, приладів, моделей поїздів, радіоприймачів.
4. Може лагодити зіпсовані прилади, використовувати старі деталі для створення нових іграшок тощо.
5. Любить з'ясовувати причину відмови у роботі механізмів.
6. Любить мальоване креслення і схеми механізмів.
7. Читає журнали і статті про створення нових приладів, машин, механізмів.

Російський вчений Євгеній Олександрович Климов, який зробив великий внесок у дослідження світу професій та професійного самовизначення людей, пропонує вісім основних факторів, які впливають на вибір людиною професії:

1) *Позиція батьків, старших членів сім'ї.* Дуже часто батьки надають дитині повну свободу вибору, вимагаючи тим самим від неї самостійності, відповідальності, ініціативи. Трапляється, що батьки не згодні з вибором дитини і пропонують переглянути свої плани й зробити інший вибір. Правильному вибору професії часто заважають установки батьків, які прагнуть, щоб діти компенсували їхні недоліки в майбутньому, у тій діяльності, у якій вони не змогли себе повністю виявити в свій час. Спостереження показують, що в більшості випадків діти погоджуються з вибором батьків, розраховуючи на їхню допомогу при вступі в який-небудь навчальний заклад.

2) *Позиція друзів.* Дружні відносини старшокласників є досить міцними і вплив їх на вибір професії не виключено. Позиція мікрогрупи може навіть стати вирішальною у професійному самовизначенні. Особливо це актуально для людей зі стандартизованим мисленням, схильних до наслідування і стереотипів, не спроможних чітко сформулювати власну життєву позицію. Споживачів а не творців (якщо такий умовний поділ доречний). Звісно, в рамках розумного, почуття групи, орієнтація на однолітків - позитивні особливості молоді. Вони потрібні для освоєння норм поведінки в суспільстві, формування образу "Я" і самооцінки. Але оглядатися на інших слід щоб побачити спільне і відмінне, краще взнати свої індивідуальні особливості, а не сліпо повторювати, чи переносити захоплення якоюсь людиною на професію, якою та володіє.

3) *Позиція шкільних педагогів.* Кожен учитель, спостерігаючи за поведінкою учня під час навчального процесу, аналізує його інтереси, схильності, напрямки мислення і звісно може дати дуже цінну пораду, до того ж, досвідчений педагог здатен запобігти такій розповсюдженій помилці при

виборі професії, як ототожнення шкільного предмета і певної, спорідненої з ним професії. Він допоможе чітко розрізняти ці поняття.

4) Особисті професійні плани. Під планами у цьому випадку маються на увазі уявлення про етапи освоєння професії, засоби потрібні для цього. Плани формуються залежно від складу розуму й характеру людини. Якщо виникають ускладнення, розумно звернутися до спеціаліста, котрий допоможе побудувати професійний план.

5) Здібності. Це індивідуальні психологічні особливості людини, що проявляються в трудовій або іншій діяльності і є умовою успішності її здійснення. Від здібностей залежить швидкість, глибина, легкість і міцність процесу оволодіння знаннями, набуття умінь і навичок. Але самі здібності не зводяться до знань й умінь. Розвиток здібностей має відбуватись протягом всього життя. Про своєрідність своїх здібностей треба судити не тільки по успіхах у навчанні, але й по досягненнях у найрізноманітніших видах діяльності. Об'єктивне уявлення про них формується також за допомогою спеціальних досліджень, тестувань, спрямованих на активізацію самопізнання. Це запобігає наклеюванню ярлика про те, яка людина.

6) Рівень домагань на суспільне визнання. Плануючи власний трудовий шлях, дуже важливо подбати про реалістичність своїх домагань. Невідповідність внутрішніх образів людини життєвим реаліям неминуче призведе до розчарування.

7) Інформованість про професії. Важливо подбати про те, щоб відомості, котрі здобуваються людиною, про ту або іншу професію не виявилися перекрученими, неповними, однобічними. Захоплення тільки зовнішньою або якою-небудь приватною стороною професії може призвести до серйозних помилок і розчарувань. Наприклад, за легкістю, з якою актор створює на сцені образ, стоїть напружена, буденна праця. А журналісти не завжди виступають у телепередачах – частіше вони обробляють масу інформації, архівів, розмовляють із десятками людей – перш, ніж підготують 10-ти хвилинне повідомлення, яке, до того ж, озвучить інша людина (диктор на телебаченні). Щоб точно знати чим саме займається людина певної професії треба розібратись по яким класам, типам, відділам, групам класифікуються існуючі професії і які ставляться до них вимоги. Допомогти в отриманні достовірної інформації молодій людині можуть батьки, педагоги, а найбільш – психологи-профконсультанти. Вони проводять низку діагностичних заходів по вивченню особистості людини, котра обирає професію, а також можуть детально розповісти про вимоги до професії, котра цікавить саме Вас.

8) Схильності. Схильності проявляються в улюблених заняттях, на які витрачається більша частина вільного часу. Це – інтереси, підкріплені певними здібностями.

Тому, обираючи професію, варто прийняти до уваги кілька простих порад.

1. Не можна ставитися до вибору професії, як до незмінного поняття. Треба пам'ятати, що престиж професії досить мінливий і загострювати увагу на ньому не бажано.

3. Слід уникати вибору професії під впливом знайомих (за компанію або щоб не відстати від інших).

4. Не варто оцінювати професію за особистим ставленням до її представника.

5. Не завжди захоплення тільки зовнішньою або лише однією стороною професії реалізовується в процесі подальшої роботи.

6. Невчасна зорієнтованість у відмінностях таких понять, як дисципліна, що вивчається в школі та професійна діяльність може не виправдати очікуваних результатів.

7. Потрібно цікавитися особливостями різних професій, змінами, які відбуваються з ними у процесі розвитку науки та техніки. Маючи застарілі уявлення про характер праці в сфері матеріального виробництва можна не розуміти основних принад тієї чи іншої професії.

8. Не варто соромитися звертатися за порадою до психолога, соціального педагога, класного керівника, працівників центру зайнятості. Невміння або небажання розібратися у своїх особистісних якостях (схильностях, здібностях) інколи заважає правильному вибору професії.

9. Потрібно дослухатися думки лікарів. Незнання чи недооцінка своїх фізичних особливостей, недоліків, що відіграють значення при виборі професії, в майбутньому зможуть суттєво вплинути на стан здоров'я.

Існує кілька шляхів отримання професії.

1. Виробництво. Навчання на виробництві – найкоротший шлях до успіху. Тут можна отримати професію всього за 3-6 місяців. Під час процесу навчання відбувається знайомство з колективом. Ви набуваєте практичних навичок, зростаєте як професіонал та отримуєте заробітну плату. Якщо в подальшому ви вирішите отримати вищу освіту без відриву від виробництва на заочному відділенні навчального закладу, то матимете можливість розраховувати на додаткову відпустку, пов'язану з навчанням та інші пільги.

2. Професійно-технічні навчальні заклади. На навчання приймається молодь як з базовою середньою освітою (9 класів) так й повною (11 класів), відповідно цього ваше навчання може тривати від 10 місяців до 3 років.

Майже три чверті навчання ви будете відпрацьовувати практичні навички на виробництві. Успішно навчаючись – отримуватимете стипендію, успішно працюючи на виробництві – заробіток. По закінченню навчання ви швидко досягнете високої продуктивності праці та високого заробітку. Фахівці стверджують, що для того щоб отримати найвищий розряд та найвищу заробітну плату, потрібно в середньому 3 роки та значного бажання досягти професіоналізму.

Працюючи на виробництві, ви матимете можливість оволодіти суміжними професіями, вступити до вищого навчального закладу на заочне відділення.

3. Технікуми та коледжі. Навчання в технікумі триває 3-4 роки. В результаті ви отримуєте базову вищу освіту, одержуєте як практичні навички роботи на підприємстві, так і фундаментальні знання з обраного професійного напрямку. Продовжити освіту можна у профільному інституті, одразу вступивши на другий-третій курс навчання.

4. Вищі навчальні заклади. Пройшовши навчання у вищому навчальному закладі, ви отримаєте ґрунтовні фундаментальні, теоретичні знання за обраним напрямком професійної діяльності. Диплом спеціаліста матимете за 5-6 років та

при успішному навчанні зможете розраховувати на стипендію.

Для багатьох молодих спеціалістів, нажаль, заробітна плата є не дуже високою, досягнення найвищого рівня кваліфікації та оплати праці потребує значного часу.

- Не чекайте, коли вас хто-небудь «відкриє», розкривайтесь самостійно, повторюйте про себе: я хочу, я можу, я роблю. **Успіх приходить до тих, хто до нього прагне.**

- Вчіться! Постарайтесь зрозуміти, що саме успішні люди роблять не так, як ви. **Важлива самовіддача, уміння вчитися на власних помилках.**

- Переслідуйте свою мету. Сформулюйте конкретну ідею, а не поринайте у туманні мрії. Запишіть свої цілі! Виникає затримка - встановіть, чим вона викликана. Візьміть новий розгін, але **ніколи не забувайте свою мету.**

- Визначте пріоритети в роботі. **Вибирайте начальника, який уміє бути ефективним.** Якщо йому це вдається, прагніть до тієї ж мети, що і він. Якщо ні – прагніть діяти ефективніше, щоб його змінити.

- **Працюйте за планом.** Увечері записуйте справи на завтра. Довгострокові завдання теж слід готувати наперед.

- Постарайтесь зрозуміти свої кращі вміння, якості, здібності і розвивайте їх. Чесно визначайте свої слабкі сторони та шукайте шляхи їх подолання. **Хто обманює себе, ніколи не доб'ється успіху.**

- **Приборкуйте стрес.** Постарайтесь зрозуміти його причину. Він виникає від роботи, відношення колег, неувagi начальника. Відкиньте сумніви, дійте раціонально!

- **Змиріться зі стресом, якщо не можете його здолати.** Коли працюєте на повних обертах, намагайтеся насолодитися цим станом. Друге дихання можливе не тільки в спорті!

- **Розвивайте позитивне мислення.** Песимізм не покращує якість життя. Говоріть собі: «Хочу більшого»!

- **Проявляйте ініціативу та заохочуйте інших.** Робіть самі та надихайте на корисні дії колег, друзів. Випромінюйте гарний настрій.

- **Прислухайтесь до інших.** Будьте уважним до чужої думки. Вислухайте іншого перш, ніж почнете говорити. Особливо уважно спостерігайте за

начальником, щоб визначити, коли і яку він хотів би одержати інформацію. Можливо, він не любить поганих вістей по п'ятницях.

■ **Будьте прозорливим.** Продумайте наперед, які перешкоди можуть чекати на вас. Це заощадить час і енергію. Врахуй ступінь ризику. Тоді вас буде не просто збити з наміченого шляху.

■ **Прислухайтесь до власних відчуттів.** Розум не всесильний. Фантазуйте. Геніальним ідеям нерідко передували фантазії.

■ **Будьте скромним.** Гордіня і слабкість, що заважають визнати власну помилку, не наближають до успіху. Слухайте поради і критику, це – шлях до успіху.

■ **Прагніть підняти планку вище своїх можливостей.** Але це відноситься тільки до наміченої мети.

■ **Хваліть інших і добивайтесь похвали для себе!**

Усвідомлюйте кожну хвилину життя і знаходьте час для важливих справ.

Список використаних джерел

1. Абульханова-Славская К. А. Стратегия жизни / К. А. Абульханова-Славская. – М. : Мысль, 1991. – 299 с.

2. Кабінет професійної орієнтації в школі : метод. рек. / Держ. служба зайнятості України, Черніг. облас. центр зайнятості ; авт.-уклад. В. В. Синявський. – Чернігів, 2005. – 31 с.

3. Меркулова С. Організація цілеспрямованої і систематичної профорієнтаційної роботи – основа забезпечення країни професійними педагогічними кадрами : [аналіз досвіду профорієнтац. роботи у другій половині ХХ ст.] / Світлана Меркулова // Нова пед. думка. – 2008. – № 2. – С. 84–89.

4. Леонтьев Д. А. Профессиональное самоопределение как построение образов возможного будущего / Д. А. Леонтьев // Вопросы психологии. – 2001. – № 1. – С. 57–66.

1.4. Формування профорієнтаційної культури учнів у загальноосвітньому навчальному закладі

*Незабитовський І. М., районний методичний центр відділу освіти
Києво-Святошинської районної державної адміністрації*

У результаті стрімкого розвитку високих технологій відбуваються суттєві зміни в науці, техніці, економіці, у соціальних відносинах і суспільстві, які потребують стрімких перетворень у системі освіти, що обумовлює необхідність модернізації змісту загальної середньої освіти, від якого значною мірою залежить інтелектуальний та емоційний розвиток майбутнього покоління, формування соціальних ідеалів, отримання необхідних знань і розвиток умінь, набуття першого досвіду професійної діяльності.

Для кожного історичного періоду розвиток освіти залежить від основної педагогічної парадигми, яка є сукупністю принципів і адекватних їм конструктивних засобів, необхідних для вирішення освітніх проблем.

Сучасна педагогічна парадигма передбачає, що готовність до майбутньої

професійної діяльності є внутрішньою, індивідуальною потребою особистості і не може повністю визначатися ззовні. Людині можна тільки допомогти, надати їй освітні послуги в здобутті знань, можливість отримати визначені уміння застосовувати знання.

Таким чином, нова парадигма – це парадигма освітніх послуг у частині забезпечення освітніх потреб особистості. Освітні послуги можна проектувати, спираючись на поняття «освіченість». У дидактиці освіченість трактується як сукупність новоутворень, що забезпечують вирішення особистісно значущих завдань у різноманітних сферах життєдіяльності.

У формуванні освіченої людини закладена не тільки найважливіша мета, але й неодмінна умова розвитку нашої економіки, культури, соціального і духовного життя.

У таких умовах складається орієнтація на нові завдання освіти – підвищення рівня функціональної грамотності і компетентності учнів, виявлення і розвиток у них творчих здібностей, формування позитивного комунікативного досвіду.

Для досягнення цих завдань потрібне підвищення наукоємності з профорієнтаційним орієнтиром педагогічного процесу на основі неперервної взаємодії методичної науки і практики, що сформує профорієнтаційну культуру підростаючого покоління.

Розглянемо, як вплине на формування профорієнтаційної культури учнів технологічний процес профільного навчання. Головною відмінною особливістю профільного навчання є здобуття учнями знань на активний основі через творчу та пошукову діяльність, яка відповідає їхнім особистісним інтересам для подальшого професіонального самовизначення.

В основі навчальних методик профільного навчання покладено розвиток пізнавально-пошукових навичок учнів, критичного і творчого мислення, умінь самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі. Профільне навчання в загальноосвітньому навчальному закладі пропонується проводити в межах технологічного процесу (рис. 1).

Рис. 1. Схема технологічного процесу профільного навчання

Запропонована нами структурно-логічна схема педагогічної системи (технології) загальноосвітнього навчального закладу складається з двох

основних блоків: діяльності педагога в координації навчального процесу (процесуальна частина), та діагностики процесу навчання (організаційна частина).

Основною ознакою такого процесу є організація активної діяльності учнів під досконалим наставництвом педагога – керівника, що здійснює корегування. Саме від педагога залежить формування здатності учнів самостійно вирішувати низку наукових завдань, знаходити найоптимальніші способи їх вирішення.

Педагог має створити атмосферу творчості, дати можливість кожному учню розвиватися у своєму напрямку, створити основу для розвитку та майбутньої самореалізації вихованців. Ефективність діяльності педагога у формуванні профорієнтаційної культури учнів також певною мірою залежить від вибору профільної технології навчання (рис. 2).

Рис. 2. Особливості профільної технології навчання

Аналіз реформи освіти показує, що в нових умовах навчальні заклади прагнуть суттєво змінити зміст своєї діяльності, щоби задовольнити соціальні потреби суспільства. З цією метою навчальні програми необхідно зробити більш адаптованими і систематично оновлювати.

Застосування адаптованих навчальних програм відповідає практиці «випереджуючого навчання», тобто підготовці учнів до професійної діяльності в майбутньому. При такому підході навчальним предметам відводиться більш значуща роль. Тож, окрім обов'язкових предметів, у навчальні плани закладів необхідно вводити спецкурси, курси за вибором з різних дисциплін, так звані елективні курси.

Рационально організоване профільне навчання в єдності з вивченням основ наук забезпечує засвоєння учнями не лише наукових основ суспільства, а також формує характерні для нього уміння й навички професійної діяльності особистості в майбутньому.

Враховуючи психологічні і вікові особливості учнів, профорієнтаційну роботу в навчальному закладі доцільно організувати поетапно, починаючи з першого року навчання:

- 1-4 класи – етап формування у молодших учнів ціннісного ставлення до різних видів праці, розкрити їх значення для життя люди в суспільстві; розвитку зацікавленості до навчально-пізнавальної діяльності, яка базується на

практичному зануренні в різноманітні її види (ігрову, дослідницьку, трудову, соціальну);

- 5-7 класи – етап розвитку в учнів змістовного особистісного набуття досвіду до професійної діяльності, представлення особистих інтересів і можливостей до суспільно-корисної праці; набуття початкового досвіду в різноманітних сферах соціально-професійної практики: мистецтві, техніці, медицині, економіці й культурі, сільському господарстві. Саме на цьому етапі доцільно впроваджувати для учнів можливість професійних випробувань, які допоможуть зіставити індивідуальні можливості з вимогами до професійної діяльності в суспільстві;

- 8-9 класи – етап уточнення освітнього запиту шляхом впровадження системи факультативних занять, гуртків, індивідуально-групових консультацій з метою виявлення і формування адекватного ухвалення рішення про вибір профілю навчання, освітнього запиту, що відповідає інтересам, можливостям і ціннісним орієнтирам учнів;

- 10-11 класи – етап навчання із самопідготовки і саморозвитку учнівської молоді, формування професійних якостей у вибраному виді праці, корекція професійних планів, оцінка готовності до вибраної діяльності. На цьому етапі доцільно впроваджувати цілісну систему спеціальних курсів та курсів за вибором, що дає можливість вироблення вмінь користуватися теоретичними знаннями для професійної орієнтації в прикладних сферах людської діяльності.

Найбільшу складність викликає питання про профорієнтаційну роботу в 10-11 класах, оскільки учні вже володіють достатнім обсягом знань з різних навчальних дисциплін, які необхідно поглибити та деталізувати, водночас уникаючи повторень. Тому пропонуємо ввести такі спецкурси та курси за вибором, що здатні забезпечити освітні потреби старшокласників у їх подальшій професійній діяльності. Відбір програм для проведення занять має відбуватися залежно від рівня розвитку пізнавальних можливостей учнів. На нашу думку, механізм побудови конкретизованих програм для профільного навчання повинен відповідати таким ідеям:

➤ ***Формування пізнавального інтересу до вивчення матеріалу за рахунок розвитку в учнів інтересів до інших видів знань.***

Міжпредметні зв'язки, що викликають інтерес до пізнання, активізують розумову діяльність учня, переорієнтацію знань і способів дії. Це є запорукою успіху навчання, підсилення інтересу до знань у різних наукових галузях. Необхідно створити умови, щоб учні, які цікавляться однією науковою теорією, змогли проявити зацікавленість до інших наукових знань.

➤ ***Використання життєвого досвіду учнів.***

До початку вивчення нового матеріалу учні вже мають визначений життєвий пізнавальний досвід, поєднаний з різноманітними науковими законами й теоріями. Необхідно враховувати знання учнів, підлаштовуючи до них нову наукову основу.

➤ ***Використання евристичних прийомів.***

Доведено, що пізнавальні можливості учнів підвищуються за рахунок позитивних змін умов навчальної діяльності. Один із шляхів реалізації такої думки – використання творчих завдань. Вирішення таких завдань забезпечується різними прийомами, які отримали назву евристик. Найбільш

відомі евристики, що в практиці викладання називаються навідними запитаннями.

➤ ***Диференціація та індивідуалізація навчання.***

Індивідуальний підхід виявляється одним з основних принципів навчання. Під ним розуміють орієнтацію на індивідуально-психологічні особливості учнів, впровадження в роботу з ними спеціальних способів та прийомів, що відповідають їх індивідуальним особливостям. Необхідно в рамках методик навчання розробити завдання, що враховують такі особливості. Прикладом таких завдань є завдання за вибором, коли учням для виконання пропонується декілька варіантів.

➤ ***Спеціалізація навчання.***

Головним завданням спеціалізації навчання є забезпечення морального, в широкому розумінні, естетичного, інтелектуального розвитку особистості цілеспрямованого підлітка відповідно до індивідуальних можливостей, інтересів і нахилів, що загалом і складає зміст особистісно орієнтованого виховання, навчання і просвіти. Головним має стати отримання знань, умінь і навичок, які учнями будуть самостійно поповнювати та максимально використовувати в їх подальшій професійній діяльності.

Для ефективного навчання з профорієнтаційним спрямуванням пропонуємо такий перелік курсів за вибором та спецкурсів для учнів 10-11 класів:

Група професій	Назва курсів за вибором та спецкурсів
Людина – Природа	«Екологія в експериментах» «Основи агрономії» «Овочівництво, квітникарство, озеленення та садівництво» «Основи фермерського господарства»
Людина – Техніка	«Основи електротехніки» «Основи матеріалознавства» «Основи комп'ютерної грамотності» «Історія техніки» «Основи технологій»
Людина – Людина	«Основи педагогіки» «Практичне право» «Основи туристичної справи» «Основи юриспруденції»
Людина – Знакова система	«Основи бухгалтерського обліку» «Основи підприємництва» «Основи маркетингу» «Офісні технології» «Основи діловодства»
Людина – Художній образ	«Мистецтвознавство» «Основи сучасного дизайну» «Основи художнього розпису» «Основи літературознавства»

Педагогічні працівники постійно працюють над пошуком нових форм і методів профорієнтаційної роботи з учнями. Тому для подальшого успішного розвитку професійної освіти в загальноосвітніх навчальних закладах шляхом

реалізації профорієнтаційної культури учнівської молоді необхідним є:

- вдосконалення державних стандартів освіти;
- належне науково-методичне забезпечення навчального процесу: створення і впровадження начальних і методичних посібників (довідникової літератури, словників, практикумів, комп'ютерних програм, відеофільмів тощо);
- підготовка педагогічних працівників. здатних забезпечити проведення всіх форм навчального процесу згідно з профорієнтаційними вимогами (планування експериментів, проведення лабораторних і практичних робіт, екскурсій, використання комп'ютерної техніки, відеофільмів тощо);
- централізоване виготовлення та забезпечення навчального процесу таблицями, муляжами, препаратами, лабораторним обладнанням тощо;
- з метою індивідуалізації навчання – надання переваги самостійним та практичним формам роботи; створення у навчальних закладах профорієнтаційних комплексів: кабінетів, лабораторій, навчально-дослідних ділянок, теплиць, профорієнтаційних майданчиків тощо;
- переорієнтація методики навчання профільних предметів на сучасні психологічно-дидактичні положення з урахуванням передових дидактичних технологій.

Реалізація розвитку профорієнтаційної культури учнів в загальноосвітніх навчальних закладах повною мірою забезпечить конкурентоспроможність національної системи професійної освіти в Україні на світовому ринку.

Список використаних джерел

1. Амонашвили Ш.А. Воспитательная и образовательная функция оценки учения школьников. / Ш.А. Амонашвили – М. : Педагогика, 1984. – 297 с.
2. Бех І.Д. Духовні цінності у розвитку особистості / І.Д.Бех // Педагогіка і психологія. – 1997. – №1. – С.124-129.
3. Выготский Л.С. Динамика и структура личности подростка. [Собр. соч. в 6 т.] – Т.4. – М. : Педагогика, 1984. – С.220-242.
4. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. / С.У. Гончаренко – К.: Либідь, 1997. – 375с.
5. Зязюн І.А. Інтелектуально-творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти. – Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія / за ред. І.А. Зязюна / – Київ : Віпол, 2000. – 636 с.
6. Плотнікова О. Професійне самовизначення учнів / О.Плотнікова // Психолог. – 2004. – №42 (листопад). – С. 21-23.
7. Рибалка В.В. Підготовка учнівської молоді в системі професійної освіти / В.В.Рибалка // Психологічна газета. – 2004. – №2 (січень). – С. 13-17.
8. Суворов В. Індивідуальні особливості учнів при виборі професії / В. Суворов // Психолог. –2003. – №18 – 19. – С 19.
9. Талызина Н.Ф. Технология обучения и ее место в педагогическом процессе / Н.Ф. Талызина // Совр. Высшая школа. – 1977. – Т.1. – С.37-45.
10. Юнг К.Г. Структура психики и процесс индивидуализации. / Карл Густав Юнг. – М. : Наука, 1996. – 268 с.

1.5. Система профорієнтаційної роботи в умовах позашкільного навчального закладу

Бойко Є. Т., будинок дитячої та юнацької творчості управління освіти і науки Броварської міської ради Київської області

З 14.02.2014 року у закладі було призначено відповідального за профорієнтаційну роботу – практичний психолог закладу Луценко О.М. За цей короткий період часу у закладі проводились різні профорієнтаційні заходи.

21.01.2014 р. проведено бесіду з підлітками «Вибір майбутньої професії» – у гуртках «Пізнай себе» та Зразковому хореографічному ансамблі «Каприз».

19.02.2014 р. відбувся тренінг «Світ професій і твій вибір» серед вихованців гуртка «Пізнай себе».

17.03.2014 р. для вихованців гуртка спортивно-бального танцю «Елєрина» практичним психологом закладу Луценко О.М. проведено бесіду «Подорож у світ професій».

03.04.2014 р. проходив виховний захід «Мандруємо в майбутнє» у гуртку «Театр казок», де молодші вихованці намагалися зобразити свою майбутню професію.

Так уявляють майбутню професію перекладача та лікаря Маргарита і Аня, вихованки гуртка «Театр казок»

Профорієнтаційною роботою у закладі займається практичний психолог Луценко О.М. Її робота полягає в наступному: 1. Професійна діагностика, метою якої є вивчення особистості дитини: інтереси, здібності, схильності, професійна спрямованість, риси характеру, темперамент. 2. Професійна просвіта (інформування) – знайомство вихованців з різними професіями, психологічними і фізіологічними особливостями, необхідними для кожної конкретної професії. 3. Консультаційна робота – надання допомоги при виборі професії відповідно до індивідуальних особливостей, на основі знань про професії, власні інтереси, нахили.

Профорієнтаційна робота психолога БДЮТ передбачає як групову роботу з колективом, так і індивідуальну роботу з кожним вихованцем.

Гуртки та творчі колективи БДЮТ дають можливість ознайомитися зі специфікою кожного виду мистецтва як професії. Теорія з кожного виду мистецтва, участь у фестивально-конкурсній та концертній діяльності, організація та проведення виставок образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва, де вихованці мають можливість побачити «свій» вид діяльності як фаху.

Незважаючи лише на нещодавню появу координатора профорієнтаційної роботи у закладі, педагоги Будинку дитячої та юнацької творчості у своїй роботі велику увагу приділяють свідомому вибору вихованцями своєї майбутньої професії. Оскільки позашкільна освіта чи не найдемократичніший вид навчання і виховання, то саме вона має неабиякий вплив на дитину, спрямовуючи її нахили та творчі здібності таким чином, щоб вона в майбутньому обрала професію, котра, опираючись на природні обдарування дитини, стала не тільки засобом задоволення матеріальних потреб, але й була б улюбленою справою всього життя. Саме відсутність суто шкільних консервативних підходів до навчання з їх відчутною дистанцією між учителем і учнем, а наука, наближена до дитини на найкоротшу відстань, найчастіше – в теплій задушевній атмосфері, коли учитель, не обтяжений канонічною програмою, безпосередньо віддає свої знання, свій досвід учневі, терпеливо ще і ще раз повертаючись до якихось важких чи важливих моментів навчання, передаючи їх, що називається, з рук в руки, забезпечує значний вплив на свідомий вибір професії вихованцями БДЮТ.

В позашкільній освіті педагог, як ніде, можливо, більше у науці, до певної міри вільний у своєму повсякденному виборі стосовно навчання вихованців. Працю його характеризує, переважно, лише кінцевий результат, який мусить бути тільки відмінним.

Можна сказати, що в позашкільній освіті, де часто досягнути найбільшого успіху можна лише ставши з учнем на одну сходинку, де власний приклад педагога, гаряча співучасть в успіхові дитини мають величезний вплив на формування особистості та подальший вибір нею професії. І про це свідчить незаперечна статистика: щороку десятки вихованців гуртків та творчих колективів Будинку дитячої та юнацької творчості пов'язують свою подальшу долю саме з тим напрямком творчості, яким вони оволодівали у нашому позашкільному закладі.

Для прикладу наведемо певні статистичні дані.

Гурток юних шанувальників художнього слова «Горислово» – багато колишніх вихованців обрали в житті професії, дотичні до художнього слова, – журналіста, бібліотекаря, учителя, філософа. Серед них – Юлія Чечко, Євген Черняк, Катерина Єгорушкіна, Юлія Шелудько, Максим Лижов, Павло Петрухнов, Тетяна Литвин Ольга Пожар та багато інших. А такі вихованці, скажімо, як Володимир Роман, Вадим Губенко обрали фах інженера, проте не залишають і літературну справу.

Одним з найталановитіших педагогів Будинку дитячої та юнацької творчості, які присвятили себе відродженню української народної пісенної творчості, навчанню та вихованню підростаючого покоління у дусі вікових традицій нашого народу є Любов Василівна Шумовська, художній керівник Зразкового вокального ансамблю «Калинка». Своїх вихованців вона об'єднала навколо відродження народно-релігійних пісенних традицій, обрядів та звичаїв українського народу, а також поширення сучасної вітчизняної пісенної

*М. М. Шмаль з вихованками:
поетесою Ольгою Пожар та
журналісткою Кірою Ісаєвою*

культури. Так колишні солісти ансамблю В'ячеслав Рудий, Віра Шумовська, Остапенко Юлія обрали професію співака, диригента, режисера культурно-масових дійств.

Щоб освоїти ту чи іншу професію в тому обсязі, в якому про тебе стануть говорити, як про майстра своєї справи, необхідно цій справі присвятити все життя. Хореографія не є виключенням. Спочатку людина вчиться танцювати (на це відводиться все дитинство), потім освоює тонкощі професії у вищому навчальному закладі (методику викладання), потім, як обов'язкова умова, – робота на професійній сцені. Весь навчально-виховний процес у Народному хореографічному ансамблі «Галатея» для педагога – Наталі Олександрівни Лисохмари – це постійний творчий пошук, підвищення професіоналізму, формування культури поведінки у вихованців. У ансамблі створена та особлива атмосфера, при якій для більшості вихованців немає проблеми вибору подальшої професії. Завдяки основам класичного танцю, опанованим дітьми за вісім років, проведеним у складі «Галатеї», усім бажаючим вихованкам відкриваються широкі можливості для вступу до престижних ВНЗ.

Серед тих, хто закінчив чи навчається нині у спеціалізованих навчальних закладах, – Київському національному університеті культури і мистецтв, Національному педагогічному університеті ім. М. Драгоманова (кафедра хореографії), естрадно-цирковому училищі Панова Анна, Литвиненко Катерина, Дудка Рута, Карпенко Ярослава, Левчук Ольга, Куліченко Тетяна, Шевченко Аліна, Слота Тетяна та інші. Окремі вихованці Наталі Олександрівни повертаються в ансамбль і допомагають своєму педагогові у вихованні нового покоління «Галатеї» це, зокрема, Шевченко Аліна та Черненко Тетяна.

Керівник Зразкової студії образотворчого мистецтва «Вернісаж» проводить заняття так, щоб діти закохалися у світ живопису, щоб їх талант став більш довершеним і з часом став справою всього їх життя.

Озимай Світлана та її роботи

Єсауленко Анна, Іовенко Ольга, Титова Яна, Озимай Світлана, Бернадська Вікторія, Гредунова Марія.

За роки існування студія надала допомогу до вступу у спеціальні навчальні заклади різних рівнів акредитації десяткам юнаків та дівчат. Багато з них, опанувавши фах художника чи професію, дотичну до світу мистецтва, працюють учителями в школах, дизайнерами, художниками-оформлювачами, майстрами декоративно-ужиткового мистецтва тощо.

Не переривається і взаємозв'язок між колишніми вихованцями та нинішнім творчим колективом студії: творчі виставки в приміщенні студії колишніх вихованців, їхні консультації та поради своїм меншим колегам є

безцінним вкладом у справу навчання та виховання підростаючого покоління. А Валентина Лобода повернулася до рідної студії «Вернісаж» і вже 9 рік виховує нових, талановитих художників у своєму гуртку «Аквамарин».

Дятел Ірина довгий час навчалася мистецтву хореографії в ансамблі «Вікторія», керівник А.П.Третяк, а згодом повернулася до рідного колективу в якості керівника.

До когорти вихованців гуртків та творчих колективів закладу, котрі обрали своєю професією чи фахом той напрям роботи, що вивчався ними у Будинку дитячої та юнацької творчості можна додати:

- Дудник Діану, вихованку хореографічного ансамблю «Феєрія-Денс».
- Сидоренко Юлію та Дроценко Олену, вихованок психологічного гуртка «Пізнай себе».
- Софієнко Івана, вихованця гуртка спортивно-бального танцю «Елєрина».
- Маринич Дарину, вихованку Зразкового хореографічного ансамблю «Каприз» та багато інших.

Вибір професії – це усвідомлене визначення людиною сфери діяльності, яку вона прагне опанувати й довгий час нею займатися. Це один із найважливіших етапів на життєвому шляху. Адже, обираючи професію, особистість насамперед визначає своє місце в житті. Від вибору майбутньої професії залежить подальше успішне самоствердження й розвиток індивідуальності, можливість реалізації творчого потенціалу. Улюблений фах допомагає розкрити найяскравіші сторони особистості. Своєю щоденною кропіткою працею педагоги Будинку дитячої та юнацької творчості кожного заняття допомагають вирішити таку проблему своїм вихованцям.

1.6. Вибір професії: матеріали для проведення виховних заходів з учнями 8-9 класів

*Пастушенко О.І., Броварська гімназія ім.С.І.Олійника
Броварської міської ради*

Світ професій – складний та захоплюючий. Зорієнтуватись в ньому інколи дуже важко. Але, вибір професії є одним із найважливіших кроків у житті. Деякі люди вважають, що вибір професії – це друге народження людини. Питання досить складне і серйозне, адже вибір професійного шляху багато в чому визначає нашу долю. Від вибору виду трудової діяльності й місця роботи залежить добробут людини, можливість реалізації її інтересів, перспективи творчого зростання, нові дружні й ділові контакти. Обізнаність людини допомагає свідомо підійти до цього вибору. Знання про світ професій, про шляхи професійного зростання, про правила вибору професій – от що потрібно при обмірковуванні майбутнього професійного шляху.

Одним з основних завдань заступника директора з навчально-виховної роботи є розширення уявлення учнів про світ професій і їхні особливості; формування усвідомлення учнями праці як життєвої щоденної необхідності; формування загальної готовності до професійного самовизначення, виявлення професійних інтересів, схильностей учнів; виховання поваги до праці, будь-якої професійної діяльності, впевненості в

собі.

Враховуючи інтереси й особливості сучасних учнів, виховні заходи краще проводити в інтерактивній формі. Пропоную вашій увазі матеріали, які можна використати при проведенні гри «Що? Де? Коли?», «Брейн-ринг», «Поле чудес» тощо.

Вислови відомих людей:

- «Якщо ви вдало виберете працю й вкладете в неї всю свою душу, то щастя саме відшукає вас» (К Ушинський);
- «Життя виявляється осмисленим тільки тоді, коли людина присвячує себе служінню, коли її життя реалізує якісь цінності. Той, хто має Навіщо жити, може витримати кожне Як» (Ніцше);
- «Увесь час повинен бути зайнятим – закон життя» (Н. Козлов);
- «Праця була завжди основою людського життя і культури» (А.Макаренко);
- «Свої здібності людина може пізнати тільки намагаючись застосувати їх»(Сенека, Римський філософ, драматург);
- «Прекрасним вечір буде, безсумнівно, якщо удень ти працював сумлінно!» (Гете, німецький поет);
- «Працьовитий землероб садить дерева, плодів яких він сам ніколи не побачить» (Марк Цицерон, політичний діяч стародавнього Риму);
- «Робота позбавляє нас від трьох великих зол: нудьги, пороку, потреби» (Вольтер);
- «Берись за то, к чому ты сроден, коль хочеш, чтоб в делах успешный был конец» (И.А. Крылов);
- «Краще досконало виконати невелику частину справи, ніж зробити погано вдсятеро більше» (Аристотель).

Завдання для інтерактивної гри «Запитання – відповідь»

Професії галузі виготовлення одягу:

1. Прикраса на груди з мережива, яка знімається і може доповнювати плаття або блузу (жабо).
2. Цей головний убір має багатовікову історію, він був модним ще в кінці XV ст. (берет).
3. Дещо середнє між платтям і блузою: для блузи занадто довге, для плаття – закоротке (туніка).
4. Блуза на бретелях, з'явилася в скарбничці моди декілька років тому (топ).
5. Зараз ця назва використовується переважно до хутряних шуб – розкішних і вишуканих (манто).
6. Цей костюм є формою для офіціантів. Але так було не завжди. З другої половини XVIII ст. так називали святковий піджак, оздоблений атласом (смокінг).
7. Ім'ям шотландського хіміка був названий створений ним плащ, що не змочується. Кажуть, що своє відкриття він зробив випадково: каучуковим соком ненавмисно вимазав костюм і помітив, що це місце не пропускає воду (макінтош).
8. В Росію цей предмет потрапив із Німеччини в XVII ст., але російські

майстри дуже швидко розкрили секрет виготовлення такої необхідної речі. В той час її кували, і ковка була ювелірною. Сьогодні її виготовляють із спеціальної сталі. А наші далекі предки робили їх з риб'ячих кісток, бронзи і заліза, в багатих будинках – зі срібла. Що це за предмет? (голка).

9. Вони увійшли в моду в епоху середньовіччя. Греки та римляни ними не користувались. Спочатку – простенькі, а згодом – дуже розкішні (робили їх з золота, прикрашали чеканкою, дорогоцінними каменями). В епоху Відродження ці вироби цінувалися як витвір ювелірного мистецтва. В XIX ст. з'явилися мануфактури з їхнього виготовлення. Матеріалом слугували: кісточки, тасьма, тканини, мідь. Зараз їх виготовляють переважно з пластмаси. Що це? (гудзики).

Професії галузі рослинництва:

1. Багато легенд і міфів складено у різних народів світу про цю рослину. Древні германці вірили, що вона користується покровительством богів. Навіть блискавки його не чіпають. В XI –XII ст. в монастирських садах Київської Русі вперше з'явилися плоди цього дерева. Особливо славився сад Києво – Печерської Лаври, закладений у 1051 році Ярославом Мудрим. (Яблуко).

2. Щоранку мешканці міста збирались на площі і з нетерпінням очікували сходу сонця. Як тільки воно з'являлось, всі падали додолу, а верховний жрець брав з корзини червонуваті горіхи і кидав їх у вогонь зі словами: «Їж, бог Сонця, і нагороди нас, твоїх дітей». Коли помирав індієць племені інків в могилу клали небагато насіння цієї рослини, щоб душа померлого знайшла шлях на небо. (Арахіс)

3. Його батьківщина – далека Мексика. Там він вважався священною рослиною. Першими з європейців його побачили іспанські моряки, які прибули разом з Колумбом в Америку. І незабаром заморська диковинка з'явилася на клумбах в ботанічному клубі Мадрида. (Соняшник)

4. Його сіють будь-де. Йому підходить будь-який клімат, будь-який ґрунт. Про нього говорять так: «Брось его в грязь, будет он князь». (Овес)

5. З листя цієї рослини виготовляли відвари. У Стародавньому Римі зазвичай до приходу гостей натирали столи, стіни, підлогу цією рослиною. І гість одразу знав, що його тут чекають. Стародавні вчені стверджували, що ця рослина сприяє роботі мозку. Тому знаменитий римський історик носив постійно на голові вінок зі свіжого листя цієї рослини. (М'ята)

6. Ця ягода займає I місце по вмісту заліза, крім того в ній є фосфор, білки, цукор. Її почали вирощувати у Франції в XIV ст., а через 100 років – в Англії, а ще через 200 років – в Данії. В Росії була посаджена вперше в саду царя Олександра Михайловича в Ізмайлові під Москвою. (Суниця)

7. З плодів цієї рослини в Середній Азії виготовляють посуд: пляшки, ложки, відра. У великих плодах зберігають зерно, крупи. В Африці в дощову погоду мандрівники ховають в нього свій одяг. Негри роблять арфи. Виготовляють з них плоти для переправи через річку. (Гарбуз)

8. В стародавні часи, коли ця рослина була розкішною, турецький султан Магомет II – жорстокий і жадібний наказав розпороти животи 7-ми придворним, щоб дізнатись хто з них з'їв 1 з присланих йому в подарунок плід. Батьківщина – північно-західна Індія. Ця рослина відома 6 тис. років. (Огірок).

9. Поряд з пшеницею цю рослину знаходять в єгипетських пірамідах. А фараонам належало забирати у загробне життя все тільки найкраще. Арабські купці в далеку дорогу брали з собою підсмажене насіння. Воно вважалося найбільш економною їжею. Лікувалися також насінням. В арабів рецепт ліків позичили європейські лікарі. Вони так і називалися: «арабські відновлювальні». (Сочевиця).

Профорієнтаційна робота з учнями повинна служити одній меті – активізувати учня, формувати у нього прагнення до самостійного вибору професії з урахуванням отриманих знань про себе, свої здібності та перспективи їх розвитку.

Список використаних джерел

1. Радкевич, В. О. Моделювання одягу: підручник для проф. навч. закладів освіти / В. О. Радкевич. – К. : Вікторія, 2000. – 352 с.
2. Голівка М. А. Обробка деталей швейних виробів / М. А. Голівка. – К. : Освіта, 2003. – 67 с.
3. Цыганенко В. О. 10 интересных фактов о пищевых продуктах, окружающих человека / В. О. Цыганенко. – К. : Техника, 2001. – 152 с.

1.7. Психолого-педагогічний супровід допрофільного та профільного навчання

Яковець В.М., Яготинський навчально-виховний комплекс «Спеціалізована школа-загальноосвітня школа I-III ступенів №3» Яготинської районної ради Київської області

Підготовка учнів до майбутньої трудової діяльності є одним з основних завдань сучасної школи. Допрофільна підготовка та профільне навчання дають можливість створити найоптимальніші умови для професійного самовизначення учнів.

Допрофільна підготовка – система педагогічної, психолого-педагогічної та організаційної діяльності, яка допомагає учням основної школи визначитися щодо вибору профільних напрямів їхнього навчання та сфери майбутньої професійної діяльності (це стосується, зокрема, обрання профілю і конкретного місця навчання в старшій школі або інших шляхів продовження освіти).

Завдання допрофільної підготовки:

- виявлення інтересів, нахилів та здібностей учнів; формування їхнього практичного досвіду в різних сферах пізнавальної та професійної діяльності, орієнтованого на вибір профілю навчання в старшій школі;
- надання психолого-педагогічної допомоги під час набуття учнями знань про життєві, соціальні цінності, у тому числі, пов'язані з професійним становленням;
- розвиток широкого спектра пізнавальних та професійних інтересів, освітніх компетенцій, які забезпечать успішність у майбутній професійній

діяльності.

На думку психологів, свідомо мотивація учіння і найбільш інтенсивний розвиток особистості відбувається на етапі допрофільної підготовки. Тому експертний аналіз професійних інтересів учнів через анкетування, діагностичне опитування треба проводити, починаючи з 7 класу.

Звести до мінімуму помилки дітей та батьків при виборі напряму подальшого навчання школяра допоможе здійснення психологічного супроводу учнів: проведення психологом діагностики щодо виявлення нахилів та здібностей дитини, диференціально-діагностичне опитування, діагностична бесіда, експертний аналіз навчальної та позанавчальної діяльності, та на основі отриманих результатів планування розвивальної і корекційної роботи: лекторії та круглі столи на теми «Рейтинг професій», «Професіограма», «Професійний трикутник» та ін.; тренінгові заняття «Я та мій життєвий вибір»; колективні та індивідуальні консультації. Ці заходи допоможуть виявити домінуючі інтереси підлітків, а учням визначитись із особистими професійними пріоритетами. У роботі використовуються діагностичні методики: «Карта інтересів» (за О.Є.Голомштоком у модифікації Г.Резапкіної), ОДАНІ-2 (За Б.Федоришиним та С.Карпіловською), методика «Диференційно-діагностичний опитувальник» (ДДО) (за Клімовим Є.О.), опитувальник професійної спрямованості (ОПС) Д.Голланда.

Завдання психологічної служби – надати повну інформацію педагогам та батькам про особливості спеціальних і загальних здібностей, критерії їх виявлення і шляхи формування. В основі психологічного забезпечення допрофільної підготовки лежить сприяння свідомому вибору учнями майбутнього профілю навчання. Важливо досягти усвідомлення учнем себе як суб'єкта вибору профілю навчання. Психологічна служба повинна забезпечити своєчасне виявлення і максимально повне використання в навчанні та вихованні дітей їх інтелектуального і особистісного потенціалу, наявних здібностей, інтересів і нахилів. Робота психологічної служби спрямована на забезпечення раннього виявлення нахилів і їх перетворення у високорозвинені здібності. Основний напрямок роботи практичного психолога в умовах допрофільної підготовки – надання учням інформації про психологічні особливості, інтереси і здібності людини, про світ професій; формування активної життєвої позиції засобами профконсультативних тренінгів; співпраця з батьками учнів і педагогами з питань визначення та розвитку здібностей і обдарувань, вибору профілю і майбутньої професії; організація психолого-педагогічного супроводу профільної освіти [5].

Обов'язковим елементом допрофільної підготовки є **профільна орієнтація**. Вона зорієнтована на надання психолого-педагогічної допомоги учням у прийнятті рішення щодо вибору профілю навчання та створення умов для готовності підлітків до соціального, професійного і культурного самовизначення в цілому.

У вересні 2013 року проведене вивчення професійних пріоритетів учнів 9-х та 11-х класів.

Профорієнтацію слід розуміти як комплекс соціально-економічних, психолого-педагогічних та медико-фізіологічних завдань, мета яких

формування у школярів професійного самовизначення, яке б відповідало індивідуальним особливостям кожної особи і потребам суспільства у кадрах.

В сучасному світі нараховується понад 40 тис. професій. Знайти серед них свою не так просто. Розібратися в цьому світі з метою вибору життєвого шляху допоможе побудова професійного плану.

Побудувати професійний план - значить вибрати професію і навчальний заклад, де її можна отримати. Профплан ґрунтується на:

1. Знаннях про зміст праці та перспективи розвитку по обраній професії.
2. Усвідомленні власної придатності до обраної професії та реальній оцінці можливості вступу до вибраного навчального закладу.
3. Розуміння соціальної важливості вибраної професії.

Мета дослідження: визначення професійних пріоритетів старшокласників

У тестуванні було задіяно 72 випускники 9-х класів та 51 випускник 11-х класів, що працювали за методиками: учні 9-х класів за методикою «Орієнтовно-діагностична анкета інтересів-2» (за Б. Федоришиним та С. Карпіловською) [4]; учні 11-х класів за анкетой А. Йовайша «Що мені подобається?» [3].

В результаті аналізу робіт за названими методиками, учні виявили такі професійні пріоритети:

Класи	Професії
Учні 9-х класів	
9 – А (24 учні)	1. Спорт (17), 2. Військова справа (12), 3.-4. Бізнес, психологія (9), 5.-6. Педагогіка, сфера обслуговування (8), 7. Техніка (7), 8. Мистецтво (6)
9 – Б (23 учні)	1. Спорт (17), 2. Військова справа (11), 3. Мистецтво (8), 4. Техніка (6), 5.-8. Електро- та радіотехніка, географія, хімія, історія (5)
9 – В (25 учнів)	1. Спорт (11), 2. Мистецтво (9), 3. Психологія (8), 4. Сфера обслуговування (7), 5. Медицина (5)
Учні 11-х класів	
11 – А (17 учнів)	1. Спорт (8), 2. Філологія (6), 3. Техніка (5), 4.-7. Техніка, право, педагогіка, харчова промисловість (4)
11 – Б (17 учнів)	1. Спорт (9), 2. Транспорт (8), 3.-6. Військові професії, математика, педагогіка, служба побуту (5)
11 – В (17 учнів)	1. Педагогіка (12), 2. Філологія (9), 3. Спорт (8), 4. Історія (7), 5.-6. Транспорт, право (6), 7. Служба побуту (5)

У вересні та 2013 року психологом проведене вивчення здібностей та інтересів учнів 7-х класів.

Здібності – це поєднання сприятливих індивідуально-своєрідних особливостей та властивостей психіки, які виявляються у швидкості, результативності та якості виконання відповідної діяльності за мінімальних силових, енергетичних і часових затрат. [2,615]

Мета дослідження: визначення професійних пріоритетів, усвідомлення учнями своїх здібностей, розвиток мотивації до вибору занять навчальної та позанавчальної діяльності.

У тестуванні було задіяно 78 учнів 7-х класів, що працювали за методикою Хана і Каафа (анкета з визначення здібностей учнів) [1].

У результаті аналізу робіт виявлені такі інтереси та здібності до можливих напрямків професійної діяльності (табл.1).

Таблиця 1

Самооцінка здібностей учнів 7-х класів

Професійні напрями	Кількість учнів, які цікавляться цим напрямом			Всього учнів	% учнів	Ранжування
	7-а	7-б	7в			
Інтелектуальні здібності	11	5	7	23	29	6
Художні здібності	10	5	8	25	32	3-4
Музичний талант	7	12	5	24	31	5
Здібності до занять науковою працею	4	6	3	13	17	8
Літературна обдарованість	6	9	5	20	26	7
Артистичний талант	7	5	13	25	32	3-4
Технічні здібності	8	9	12	29	37	2
Здібності до спорту	17	7	17	41	53	1

Результати діагностичних досліджень рекомендується використовувати для:

- організації гурткової, факультативної роботи;
- вибору профілю навчання та спецкурсів для кожного окремого класу з урахуванням інтересів учнів;
- розробки комплексу заходів по профорієнтаційній роботі в школі;
- проведення групової та індивідуальної консультаційної роботи.

Для успішного розв'язання проблеми вибору профілю навчання на етапі допрофільної підготовки необхідні скоординовані зусилля всіх спеціалістів, які беруть участь у процесі професійного самовизначення учнів. При цьому вчителі-предметники повинні враховувати основні аспекти і напрями оновлення навчального змісту відповідно до вимог сьогодення. Шкільні психологи, класні керівники, педагогічна громадськість, батьки, представники підприємств і служби зайнятості населення повинні враховувати вплив на дітей соціальних факторів: мікросередовища, засобів масової інформації тощо.

Тільки за умови системного психолого-педагогічного супроводу допрофільної підготовки процес формування життєвої компетентності учня можна зробити ефективним і результативним.

Виходячи з вищесказаного, педагогічний колектив Яготинського НВК №3 із профільним навчанням визначив пріоритетні завдання своєї педагогічної діяльності:

- створення умов для оволодіння кожним учнем опорними знаннями та вміннями на високому освітньому рівні відповідно до вимог Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти; допомога учням профільних класів у проектуванні індивідуальних освітніх маршрутів;

- забезпечення реальної активності учня в навчальному процесі, розвиток пізнавального інтересу учнів;

- формування в учня профільної школи навчально-інтелектуальних і творчих умінь і якостей, необхідних для життєвого та професійного самовизначення;

- навчання свідомому використанню знань в умовах швидких змін, здійсненню самоаналізу, осмисленню потреб у саморефлексії; мотивація готовності учнів підвищувати свій самоосвітній рівень;

- розвиток експериментальних умінь і навичок через науково-дослідницьку діяльність учнів;

- навчально-методичне забезпечення для опанування профільних предметів у класах допрофільної та профільної підготовки. Багатоплановість завдань вимагає таких інноваційних підходів, які б забезпечували системність в організації пізнавальної діяльності учнів, індивідуалізацію та диференціацію профільного навчання.

Список використаних джерел

1. Барко В., Панок В., Лазаревський С. Психолого-педагогічна діагностика творчого потенціалу особистості учня в навчально-виховному процесі: Методичні рекомендації. – Тернопіль, 2000. – 85 с.

2. Варій М. Й. Загальна психологія. Навчальний посібник / 2-ге видан., випр. і доп. - К.: «Центр учбової літератури», 2007.- 968 с.

3. Йовайш А. Анкета «Що мені подобається?» [Електронний ресурс] // А. Йовайш. – Режим доступу: http://psuhe.at.ua/publ/diagnostika_profesijnoi_sprjamovanosti/anketa_a_jovajsh_shho_meni_podobaetsja/6-1-0-281

4. Орієнтовно-діагностична анкета інтересів-2 (за Б. Федоришиним та С. Карпіловською) [Електронний ресурс] // веб-сайт Kuchka.Info.– Режим доступу: <http://kuchka.info/orijentovno-diahnostychna-anketa-interesiv-2.html>

5. Резапкіна Г.В. Отбор в профильные классы / Г.В. Резапкіна. – М. : «Генезис», 2005. – 392 с.

1.8. Професійне самовизначення та профконсультування учнівської молоді

*Миронець І.І., центр професійного розвитку
Славутицької міської ради*

В останні роки у зв'язку із уведенням в загальноосвітніх навчальних закладах профільного навчання, серед педагогів зріс інтерес до проблеми професійного самовизначення школярів як розвиненої здатності до активного самостійного вибору освітнього маршруту й освоєння професійно важливих якостей та здібностей. Разом з тим, наш досвід профконсультування й проведення тренінгів професійного самовизначення показує, що підлітків більшою мірою хвилює не стільки прагматичний вибір профілю навчання або навіть майбутньої професії, скільки вирішення завдань, які ставить перед ним сучасне життя, а саме:

- самовизначення в сферах людських цінностей, життєвих смислів і ідеалів;
- визначення професійного й життєвого шляху;

- постановка завдань майбутнього (сім'я, кар'єра, освіта) у зв'язку з пошуком відповідей на питання: «Що я хочу?» і «На що я здатний?»;
- освоєння нових статево-рольових відносин;
- набуття навичок міжособистісного спілкування з однолітками своєї й протилежної статі;
- становлення нових, більш незалежних стосунків у сім'ї: зменшення емоційної залежності при збереженні потреби в психологічній і матеріальній підтримці;
- розвитку абстрактного й творчого мислення.

У контексті життєвих завдань на перехресті індивідуальних особливостей і професійних вимог, на нашу думку, і повинна здійснюватися зустріч людини, що вступає в доросле життя, зі світом професій, вибір можливих варіантів продовження освітнього маршруту з урахуванням професійних переваг, здібностей і попиту обраних професій на ринку праці.

На думку Г. А. Цукермана, усяке ригідне, остаточне самовизначення небезпечно для душі підлітка, як небезпечний жорсткий корсет для зростаючого тіла: можливі зупинка й спотворення тіла [5]. Тому завдання педагога-профконсультанта – допомогти підліткові зробити наступні кроки:

- Крок перший – «Я хочу» - знаходження своєї, а не чужої мети, дізнання майбутнього результату.
- Крок другий – «Я можу» – відкриття й освоєння своїх здібностей.
- Крок третій – «Мої обмеження» – виявлення перешкод на життєвому шляху в досягненні значимих цілей.
- Крок четвертий – «Мій план» – спільний пошук шляхів і способів подолання перешкод на шляху до цілей, проба сил в обраних сферах професійної діяльності.
- Крок п'ятий – «Мої досягнення» – оцінка проміжних результатів (де я зараз перебуваю, чи у потрібному напрямку рухаюся), коректування цілей або шляхів досягнення (оцінка, аналіз, новий план).

Наш підхід до професійного вибору на перший погляд парадоксальний, тому що поєднує положення теорії рис і факторів Ф. Парсона, теорію розвитку (Е. Гинцберг, Д. Сьюпер) з концепціями долеаналіза Л. Сонди і М. Ахтніха, тобто, з глибинною психологією. Але, як в людині тісно переплетено раціональне з ірраціональним, а розум успішно поєднується з інтуїцією, так і в практиці профконсультування, на наш погляд, можливий синтез і використання різних підходів.

Вибір професії – це індивідуально-значима проблема: це вибір способу життя, шляху розвитку, вибір долі. Це тривалий, часто багаторічний процес активного особистісного самовизначення.

Головним завданням професійного консультування старшокласників ми вважаємо допомогу в життєвому і професійному самовизначенні, розвитку здібностей і якостей особистості, що допомагають досягти професійної самореалізації, а не підбір людині тієї чи іншої спеціальності або профілю навчання, хоча це і є однією з умов досягнення професійних цілей.

Адже немає необхідності у визначенні людиною однієї професії на все

життя, так як на різних етапах життєвого шляху актуальними можуть бути різні види діяльності. Конкретна професія часто виступає в якості проміжного етапу на шляху людського становлення, тобто є однією зі сходинок кар'єрних сходів.

Виникнення й розвиток професійної орієнтованості у людини залежить від деяких базових факторів. У пошуках своєї професійної ніші людина (свідомо або несвідомо) шукає відповіді на наступні *три* питання, які пов'язані із *трьома рівнями професійної самосвідомості*:

- 1) «Заради чого я працюю?» (духовний рівень).
- 2) «Чого я хочу досягти?» (соціально-психологічний).
- 3) «Як я збираюся це зробити?» (інструментально-технологічний).

Профконсультант не повинен займатися вибором професії (конкретної спеціальності, робочого місця) для клієнта: занадто високою виявиться міра його відповідальності. На запитання, *заради чого працювати*, клієнт (підліток) повинен відповісти сам.

Крім того, проводячи необхідні заходи на II і III рівнях професійної самосвідомості, психолог-профконсультант, що володіє спеціальними знаннями в області психофізіології й психології, ще може бути експертом і помічником свого клієнта, але в духовній сфері (I рівень) він не може нав'язувати йому свою думку й порушувати вільну волю.

На підставі концепції ієрархії професійних цінностей можна виділити три основні завдання профконсультанта:

1. активізувати духовно-значеннєву сферу особистості оптанта;
2. визначити професійний психологічний тип його особистості;
3. визначити відповідність професійного типу особистості обраному нею професійному середовищу [3].

Часто доводиться бути у ситуації, коли в пошуках психологічного захисту підліток готовий покласти на психолога-консультанта відповідальність за свою професійну долю. Він запекло просить поради й готовий відмовитися від самостійного вибору, але при цьому відмовляється від найбільшого скарбу – вільної долі. У зв'язку із цим при профконсультуванні можуть виникати етичні проблеми. Їх можна розглядати у двох взаємозалежних площинах: з погляду готовності індивіда до вибору й реалізації певної моральної позиції й з погляду готовності профконсультанта надати індивіду реальну допомогу в такому самовизначенні, без будь-якого порушення основних етичних норм взаємодії психолога із клієнтами. Тому виникають наступні етичні протиріччя професійного самовизначення [3]:

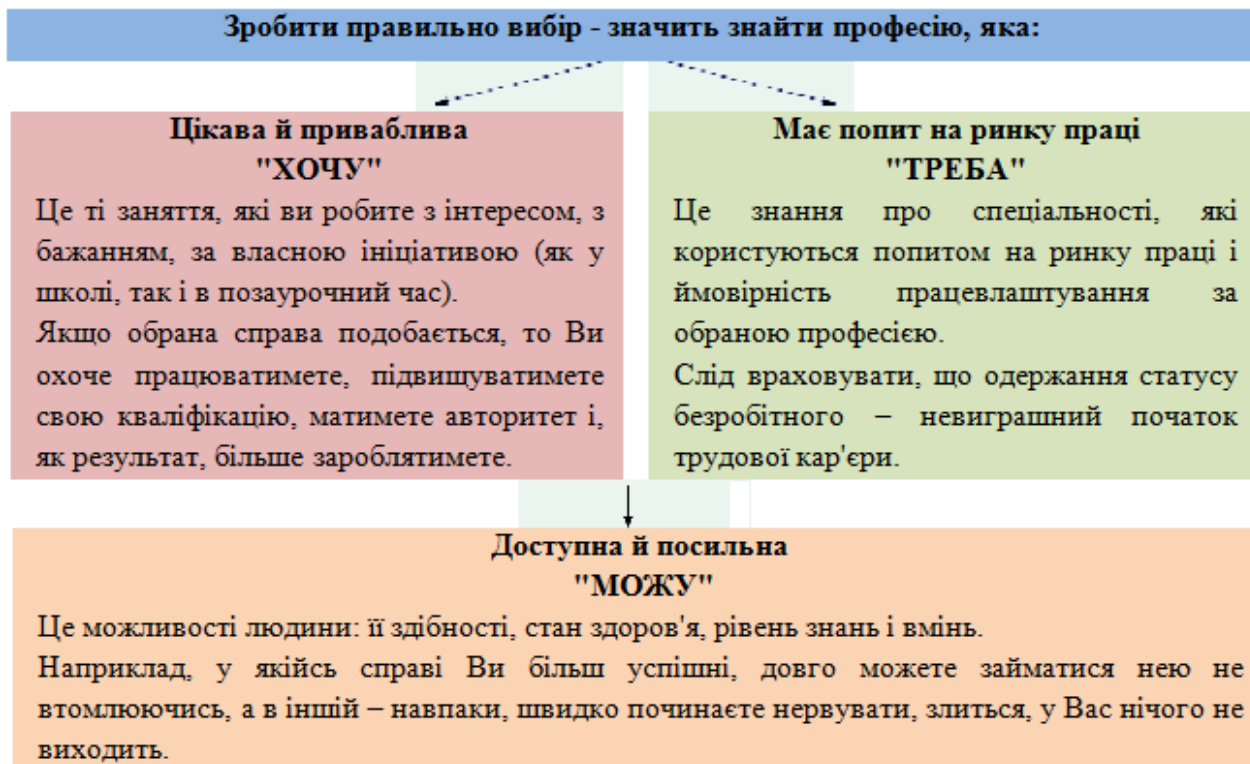
- Протиріччя між правом людини на самовизначення і, як правило, не готовність до цього, що створює основу для прийняття консультантом рішення за клієнта або маніпулювання їм.

- Протиріччя між інтересами особистості й інтересами суспільства, які не завжди збігаються.

- Протиріччя між світоглядом психолога й клієнта (оптанта).

Основна складність професійного вибору полягає в правильному визначенні балансу схильностей, здібностей і суспільного попиту на ту або іншу професію, а також у зіставленні психологічних якостей індивіда з якостями, необхідними для обраної професії. Коротко це можна виразити в

наступній формулі:

Тому допомога оптанту у визначенні балансу детермінант: хочу - треба - можу, а також напрацюванню якостей, необхідних для освоєння бажаної професії є основою діяльності профконсультанта.

Разом з тим, профконсультант, надаючи допомогу підлітку у вирішенні специфічних проблем професійного самовизначення або в профорієнтації повинен використовувати ті методи і підходи, які адекватно відображають реальний запит клієнта, а для цього йому самому необхідно орієнтуватися у всьому різноманітті існуючих психологічних напрямків і шкіл.

Отже, проведення профорієнтаційної діагностики серед учнів середніх шкіл сприяє вибору професії або вузу, які найбільшою мірою відповідають їх інтересам і можливостям.

Список використаних джерел

1. Кибирев А.А. Интерактивные методы обучения: теория и практика / А.А. Кибирев, Т.А. Верёвкина. – Хабаровск, 2003. – 264 с.
2. Митина Л.М. Психология развития конкурентоспособной личности / Л.М. Митина. – Москва : МПСИ; Воронеж : НПО «МОДЭК», 2002. – 400 с.
3. Овчарова Р.В. Справочная книга школьного психолога / Р.В. Овчарова. – М. : Творческий Центр, 1996. – 442 с.
4. Резапкина Г.В. Отбор в профильные классы / Г.В. Резапкина. – М. : «Генезис», 2005. – 392 с.
5. Чернявская А.П. Психологическое консультирование по профессиональной ориентации / А.П. Чернявская. – М. : «Перспектива», 2001. – 215 с.

1.9. Рекомендації батькам щодо професійного визначення дітей

*Данільченко Т. А., Войтенко Н. Ю., Білоцерківська спеціалізована школа з поглибленим вивченням слов'янських мов I-III ступенів №1
Білоцерківської міської ради*

Професійна орієнтація дитини – одне з найактуальніших питань, з яким звертаються батьки учнів до психологічної служби школи. Щоб цей процес відбувався безболісно і для батьків, і для дітей, варто дотримуватись кількох не надто складних правил.

1. Інформацію про професійні плани дитини можна отримати тільки в ході відвертої, спокійної та зацікавленої бесіди, а не «на бігу». Найкраще завести розмову невимушено, при цьому намагатися проявляти терпіння, такт та щире зацікавлення.

2. Якщо старшокласник не може чітко сформулювати свої плани, треба спробувати зрозуміти з чим це пов'язано.

3. Не завадить запропонувати дитині на зимових та весняних канікулах відвідати «дні відкритих дверей» навчальних закладів різних типів.

4. Якщо Вас засмучує професійний вибір вашої дитини, не відмовляйте їй і не забороняйте категорично. З'ясуйте на чому заснований його вибір.

5. Допоможіть своїй дитині підготувати «запасний варіант» на випадок невдачі на обраному шляху [1].

Потрібно зрозуміти, що немає проблем у тих батьків, чиї діти з ранніх років мріють про кар'єру лікаря, космонавта або юриста і з завзятістю вивчають підручники, готуючись до вступу до вузу. Втім, за запевненнями фахівців, таких дітей меншість. Набагато більше тих, у кого вибір професії викликає серйозні сумніви і труднощі. Що робити батькам у такій ситуації? Розгортати серйозну профорієнтаційну роботу! Причому питання про те, куди піти вчитися, краще починати вирішувати ще у 8-9 класах.

Для батьків головне усвідомити, що вони лише допомагають дитині визначитись, але зовсім не вирішують за дитину. Допомагають тому, що більшість дітей у 14-16 років ще психологічно не готові зробити вибір самостійно, більше того, значна частина їх відчуває страх перед необхідністю прийняття рішення. За довгі роки навчання у школі учням пропонувалися в основному готові рішення, все було відомо наперед і визначено розкладами та навчальними планами. І розгубленість підлітка, коли йому раптом пропонують визначитися у такому важливому питанні, цілком зрозуміло. Батькам варто також розраховувати на повну самостійність дитини у виборі професії: ваша дитина підсвідомо чекає від старших допомоги. З іншого боку, не можна повністю знімати з неї відповідальності. Важливо, щоб у неї склалося відчуття, що це вона так вирішила. Адже, якщо дитині здається, що професію вона обирала не сама, то і вчиться вона не для себе, сприймаючи навчання як нудний і обтяжливий обов'язок. [2]

Але, зрозуміло, дійова профорієнтаційна робота можлива тільки у тих сім'ях, де налагоджена дружня атмосфера. Якщо ж діалогу не виходить і обговорення будь-якого питання закінчується відкритою конфронтацією, значить, спочатку треба відновлювати дружні взаємини (і краще за допомогою психолога), а вже потім займатися плануванням майбутнього.

6 кроків до професійного самовизначення дитини

Отже, завдання батьків – не нав'язувати підлітку вже готове рішення, а допомогти йому визначитися самому. Як це зробити?

КРОК 1. Складіть таблицю професійних уподобань. Вибираючи професію, людина вибирає не тільки спосіб отримання грошей, а й соціальне середовище та спосіб життя. Запропонуйте дитині подумати над тим, яким вимогам, на його думку, повинна відповідати його майбутня робота. Складіть максимально повний список таких вимог (рівень заробітної плати, характер та умови праці, престижність, зайнятість, реальне працевлаштування і т. д.). Впишіть ці пункти ліворуч у таблицю, а праворуч - назви професій, що здаються дитині найбільш привабливими. Заповнюючи таблицю, зіставляйте вимоги з професією: якщо вони збігаються, ставте плюс, якщо ні – мінус. Проаналізуйте, яка професія набрала плюсів найбільше. Можливо, біля цієї спеціальності дитині і варто шукати своє покликання.

Зрозуміло, такий спосіб профорієнтації - не самий достовірний. Але його перевага у тому, що він пропонує школяреві самостійно поміркувати (і може це буде уперше!) над особистою системою цінностей, над тим, яким він бачить своє майбутнє.

КРОК 2. Розширюйте знання про світ професій. Щоб вибирати, потрібно знати, з чого вибирати. Між тим очевидно, що життєвий досвід підлітка обмежений, його уявлення про трудову діяльність недостатні, а часом і нереалістичні. Наприклад, багато старшокласників стверджують, що збираються стати менеджерами, але на запитання про те, що це за робота, конкретновідповісти не можуть. Інші змішують поняття «професія» і «посада». Наприклад заявляють: «Хочу бути начальником!» Інші говорять, що люблять грати в комп'ютерні ігри, тому хочуть стати програмістами. Завдання батьків – виступити експертами, поділитися тією інформацією, якою вони володіють: розповісти, що являє собою та чи інша професія.

До профорієнтаційної роботи можна залучити друзів і знайомих. Наприклад, якщо ваша дитина подумує, чи не стати йому юристом і серед ваших знайомих є такі, – варто попросити їх поспілкуватися з вашою дитиною, навіть зводити її до них на роботу. Досвід подібного спілкування може змусити підлітка задуматися над тим, наскільки його уявлення про обрану спеціальність відповідає дійсності.

КРОК 3. Більше інформації! Активно (і разом з дитиною!) збирайте інформацію про ринок праці, про нові і перспективні спеціальності. У цьому можуть допомогти довідники, які щорічно випускаються, а також професійні журнали, інтернет- сайти. Іноді, в подібних виданнях дитина знаходить професію, про існування якої вона навіть і не здогадувалася.

КРОК 4. Не варто обмежуватися тільки розповідями і розмовами. Всі ми знаємо, що підлітки досить скептично ставляться до думки дорослих, особливо батьків. Набагато важливіше безпосередній досвід. Якщо дитину зацікавила якась професія, запропонуйте їй потренуватись у профільному гуртку, секції, класі, або залучити дитину до МАН. Наприклад, у Білоцерківських станціях юних натуралістів, станціях юних техніків, ДЮЦ «Соняшник», БЮТ «Прометей» (зверніть увагу: заняття в більшості з них безкоштовні). Завдання

вищезазначених закладів не стільки у підготовці до вступу до вузу, скільки в придбанні початкового професійного досвіду.

КРОК 5. Запропонуйте дитині пройти профорієнтаційне тестування. Щоб обрати професію, необхідно не тільки розбиратися в світі існуючих професій, але перш за все пізнати себе – свої особистісні якості, здібності, прагнення. Адже очевидно, що кар'єрних висот людина швидше доб'ється у тій справі, у якій їй буде цікаво і до якої вона має інтелектуальні здібності. Мета тестування – не видати готову відповідь на питання «ким бути», а «запустити» процес самопізнання, допомогти дитині розібратися у тому, яка вона за складом характеру, до чого схильна, а до чого – ні. І ні в якому разі не можна вважати отримані результати і висновки однозначно вірними.

КРОК 6. Обговорюйте альтернативи. Говорячи з дитиною про майбутню професію, не зациклюйтеся на одному варіанті. Як правило, сам підліток про «запасний аеродром» не замислюється, тому для батьків важливо поставити перед ним питання: що він робитиме, якщо йому не вдасться реалізувати намічене? Наявність альтернативи дозволяє знизити у дитини напругу і тривогу. Можна запитати прямо: «А чим ти збираєшся займатися, якщо у тебе не вийде стати економістом?» Ще можна спробувати обговорити цю проблему стосовно третьої особи: «Уявляєш, Андрій все життя мріяв стати футболістом, готувався до спортивній кар'єри, але отримав травму і йому довелося піти зі спорту. Тепер він думає, ким бути» [3].

Вибір професії – справа, без сумніву, важлива і відповідальна, але не варто ставитися до неї, як до остаточної та невідвортної. Той вибір, який роблять наші діти сьогодні, відображає лише їх нинішні інтереси та потреби. Чудово, якщо обрана спеціальність завжди буде їм цікава, але, якщо їх уподобання зміняться – у цьому немає ніякої трагедії. Фахівці відзначають, що вибір професії «один раз і на все життя» йде в минуле. Ми живемо в світі, який стрімко змінюється. Неможливо передбачити, яка буде ситуація на ринку праці, скажімо, років через десять.

Не виключено, що спеціальності, які у даний час популярні на ринку праці та високо оплачуються, будуть такими і надалі. Але в будь-якому випадку у кожного залишається можливість змінити ситуацію або розпочати нове життя.

Список використаних джерел

1. Матвієнко Р.О., Коломієць Ю.В. Шляхи оптимізації профорієнтаційної роботи з учнями старшого шкільного віку [Електронний ресурс] // Образование и наука ООО № 271 56. –Розділ С, вкладка 100614 – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/19_DSN_2010/Pedagogica/69530.doc.htm. – Назва з екрана.
2. Психологическое сопровождение выбора профессии / под. ред. Л.М. Митиной. / М. : «Флинта», 1998. – 296 с.
3. Профорієнтація. [Електронний ресурс]– Режим доступу : <http://school15.dnepredu.com/uk/site/proforientatsiya.html>. – Назва з екрана

1.10. Використання активних форм роботи у ході проведення тижня профорієнтації

Правдива О.А., Іванківський районний ліцей

Кожен з нас знає, наскільки важливо знайти своє місце в житті, займатися справою, котра до душі, самоствердитися у професійній царині. Та рідко хто замислюється, з чого дійсно розпочинається кар'єра людини - причому не паперова, як от наявність диплому, а реальна - з урахуванням всіх потреб, здібностей, схильностей, насамперед. Саме із визначення загальних здібностей учнів, їхніх творчих схильностей розпочинається профорієнтаційний напрямок в ліцеї, а далі – навчання, удосконалення, вибір профілю, професійний вибір.

Профорієнтаційна робота в ліцеї проводиться протягом усього навчального року, але найцікавішим і різноманітнішим є «тиждень профорієнтації», який став традиційним у нашому закладі, цей навчальний рік не став винятком.

З 20 по 24 січня 2014 року в ліцеї відбувалися цікаві та змістовні зустрічі, творчі конкурси, виховні заходи. Родзинкою всього тижня стали майстер-класи від спеціалістів сфери обслуговування. Активну участь взяли учні у цих зустрічах, працювали поряд із спеціалістами, набували нових практичних навичок.

«Святкова упаковка подарунків» так називався майстер-клас від Правдивої Олени, на якому діти отримали знання та навички у напрямку правильного вибору подарунків, підбору декоративних елементів для його упаковки, красивому його оформленню та презентації.

Кожна дівчина прагне бути красивою і неперевершеною кожного дня і за будь-яких обставин, тому намагається приділяти догляду за собою максимум уваги.

Як доглядати за шкірою обличчя, визначити свій тип шкіри, підібрати відповідні косметичні засоби навчилися діти на майстер-класі «Догляд за шкірою обличчя» який провела консультант компанії «Оріфлейм» Алла Максименко.

Але іноді часу на косметичні процедури у домашніх умовах катастрофічно не вистачає, та до того ж аби виконати процедури дійсно якісно слід мати певні професійні навички. Тому найкращим рішенням буде відвідати салон краси,

де досвідчені спеціалісти неодмінно вам допоможуть.

У своєрідний салон краси потрапили старшокласниці, коли побували на майстер-класі від спеціалістів салону «Шоколадка» на чолі із її власницею Тетяною Швець, яка надала чимало порад по догляду за волоссям, руками, обличчям.

Майстер перукарської справи Юлія створювала неперевершені зачіски виплітаючи коси, а поряд з нею навчалися цьому дівчата.

Майстер із візажу Оксана навчала секретам макіяжу, а майстер манікюру Анна правильному догляду за руками.

Зустріч завершилася показом моделей із оригінальними зачісками, які продемонстрували випускниці ліцею.

Піцерія – заклад, який спеціалізуються на приготуванні піци. Кухар, який виготовляє піцу, називається піцайоло. Хто ж з дітей не мріяв спекти справжню італійську піцу вдома для своїх рідних та друзів? Може хто вже й спробував себе у цьому напрямку? Мріяли про це і ліцеїсти, лише не здогадувалися як швидко ця мрія може здійснитися.

Про те, що вони потраплять на майстер-клас від самої власниці «Піцерії» Корнієнко Марії Петрівни та її кухаря, мало хто здогадувався.

Про технологію приготування піци, її кулінарні секрети, види піц та відповідний кухонний інвентар розповіли працівники цього закладу.

Побувавши на кухні, діти спостерігали за процесом приготування піци, та із нетерпінням чекали на неї. А потім із задоволенням смакували гарячу, смачну і оригінальну страву.

Учні взяли активну участь у конкурсі проектів «Темперамент і професія» та конкурсі малюнків «Моя майбутня професія», в яких проявили фантазію, творчість і креативність.

Із зацікавленням ліцеїсти ознайомилися із інформацією «Топ-10» про найпрестижніші професії сьогодення, яка була представлена до їхньої уваги протягом тижня.

Адже ліцей – це заклад, в якому діти не лише навчаються, а й набувають життєвого досвіду...

1.11. Організація тижня профорієнтації в загальноосвітньому навчальному закладі

*Скобель-Нарольська Л.С., Нечитайло А.А.,
Іванківська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №2*

Професійна зорієнтованість учнів є завершальним етапом їх психологічної та практичної підготовки до трудової діяльності.

Правильний вибір професії зумовлює моральне задоволення, позитивну самооцінку, високу продуктивність праці, якість продукції. Він є точкою, в якій сходяться інтереси особистості та суспільства, поєднання особистих і загальних інтересів.

Завдання профорієнтації полягає в ознайомленні учнів з професіями та правилами їх вибору, вихованні спрямованості на самопізнання як основу професійного самовизначення; формування вміння зіставляти свої здібності з вимогами щодо набуття конкретної професії, скласти на цій основі реальний план оволодіння професією, а також забезпечення розвитку професійно важливих якостей особистості.

Тому в Іванківській загальноосвітній школі І-ІІІ ступенів №2 щороку проводиться тиждень профорієнтації. У рамках його проведення кожен вчитель-предметник знайомить дітей з професіями, опанування яких потребує знання його предмету. Учні виконують творчі завдання, беруть участь у проектній та пошуковій роботі.

Психологічна служба школи намагається створити у цей період святкову, креативну, невимушену атмосферу, яка б сприяла самовизначенню кожного школяра у майбутній професійній діяльності.

Для прикладу наводимо план заходів тижня профорієнтації, які провели практичний психолог та соціальний педагог у школі в 2013/2014 навчальному році:

№ п/п	Заходи	Клас	Відповідальні	Термін виконання
1	Інформаційний куточок «На порозі вибору професії»	5-11-ті класи	Соціальний педагог, практичний психолог	20 січня
2	Поле чудес «Будьмо знайомі з професіями»	5-11-ті класи	Соціальний педагог, практичний психолог	20 січня

3	Гра «Подорож у світ професій»	1-ші класи	Соціальний педагог, практичний психолог	20 січня
4	Гра «Подорож у світ професій»	5-ті класи	Соціальний педагог, практичний психолог	21 січня
5	Інтелектуальна розминка	5-11-ті класи	Соціальний педагог, практичний психолог	21 січня
6	Гра «Цікавий світ професій»	2-4-ті класи	Соціальний педагог, практичний психолог	21 січня
7	Експрес-гра «Калейдоскоп професій»	8-мі класи	Соціальний педагог, практичний психолог	22 січня
8	КТС «Вдихни життя в професію»	5-11-ті класи	Соціальний педагог, практичний психолог, ЗВР, класні керівники	22 січня
9	Зустріч із представниками різних професій	9-11-ті класи	Практичний психолог, соціальний педагог, ЗВР	22 січня
10	КТС «Галерея висловів про професії та працю»	5-11-ті класи	Соціальний педагог, практичний психолог, ЗВР, класні керівники	23 січня
11	Цікава хвилинка	1-4-ті класи	Соціальний педагог, практичний психолог	23 січня
12	Заняття з елементами тренінгу «Розвиток професійних знань учнів»	9-ті класи	Практичний психолог, соціальний педагог	23 січня
13	Міні-презентація «Як стати успішним?»	5-11-ті класи	Соціальний педагог, практичний психолог, ЗВР, класні керівники	24 січня
14	Експрес-гра «Калейдоскоп професій»	9-ті класи	Соціальний педагог, практичний психолог	24 січня
15	КТС «Країна професійних мрій»	5-11-ті класи	Соціальний педагог, практичний психолог	24 січня

Діти із задоволенням взяли участь у заходах, творчо підійшли до кожного завдання.

Поле чудес «Будьмо знайомі з професіями»

Гра «Подорож у світ професій»

Таким чином, упродовж тижня профорієнтації учні школи активно ознайомлюються зі світом професій, розширюють власний світогляд щодо вимог, які ставлять професії до працівників, переконуються у необхідності професійного.